

ULUSLARARASI FİNANS MERKEZLERİ: İSTANBUL DEĞERLENDİRMESİ¹

INTERNATIONAL FINANCIAL CENTERS: ISTANBUL EVALUATION

Batuhan KARABAY * *Bekir ELMAS* **

Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 18.05.2022
Kabul Tarihi: 30.09.2022

Öz

Bu alışmada Küresel Finans Merkezi Endeksi'ni çerçevesinde dünyanın önde gelen finans merkezlerinin küresel ve bölgesel ölçekte sıralaması ile skorları incelenmiştir. Uluslararası Finans Merkezleri sıralaması ile Dünya Kalkınma Göstergeleri serilerinden belirli seriler seçilerek finans merkezlerinin karşılaştırması yapılmış ve İstanbul'un finans merkezi olma yolundaki mevcut durumu ortaya konmuştur. Dünya Kalkınma Göstergeleri serilerinde özellikle ihracat ve enflasyonun; gayri safi yurt içi hasılayı, ekonomik büyümeyi, borsada işlem gören yerli şirketleri, doğrudan yabancı yatırımları etkilediği ve Küresel Finans Endeksi'nde yer alan sıralamaların da belirtilen serilerden etkilendiği tespit edilmiştir. İstanbul, bölgesel ölçekte bir finans merkezi haline gelebilmiştir. Ancak İstanbul'un dünyanın önde gelen finans merkezleri ile rekabet edebilmesi ve küresel ölçekte iddialı bir finans merkezi haline gelebilmesi için özellikle katma değeri yüksek ürünler öncülüğünde, üretime dayalı bir ekonomi politikasının izlenmesi en önemli koşuldur. retime dayalı bir ekonomi ile enflasyonun kontrol altına alınması ve düşük enflasyon ortamında yabancı yatırımcıların da ülkeye yatırım yapmaları sağlanabilecektir. Bunun yanında küresel ölçekte güven ortamının sağlanması ve sosyal, kültürel alanlarda da sürekli gelişim gösterme eğilimi küresel finans merkezi olmanın bir diğer önemli koşulu olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Finans, Ekonomi, Uluslararası Finans Merkezi, Küresel Finans Merkezleri Endeksi, İstanbul.

JEL Sınıflaması: F30, G00, G15, P43, P45

Abstract

In this study, the ranking and scores of the world's leading financial centers on a global and regional scale were examined within the framework of the Global Financial Center Index. By choosing certain series from the International Financial Centers ranking and the World Development Indicators series, financial centers were compared and the current situation of Istanbul on the way to becoming a financial center was revealed. In the World Development Indicators series, especially exports and inflation; It has been determined that it affects the gross domestic product, economic growth, domestic companies traded in the stock exchange, foreign direct investments and the rankings in the Global Finance Index are also affected by the specified series. Istanbul has been able to become a financial center on a regional scale. However, in order for Istanbul to compete with the world's leading financial centers and to become an assertive financial center on a global scale, it is the most important condition to follow a production-based economic policy, especially led by high value-added products. With a production-based economy, inflation will be controlled and foreign investors will be able to invest in the country in a low inflation environment. In addition, ensuring an environment of trust on a global scale and the tendency to develop continuously in social and cultural areas are another important condition of being a global financial center.

Keywords: Finance, Economy, International Finance Center, Global Finance Centers Index, Istanbul.

JEL Classification: F30, G00, G15, P43, P45

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2022; 7(3) , 361-375 / DOI: 10.29106/fesa.1118447

* Doktora ğrencisi, Atatürk Üniversitesi İİBF, batuhan_karabay@hotmail.com, Amasya – Türkiye, ORCID: 0000-0002-5691-3947

** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İİBF, belmas@atauni.edu.tr, Erzurum – Türkiye, ORCID: 0000-0002-2094-2180

1. Giriş

Eski çağlardan beri dünyanın farklı konumlarında/bölgelerinde bulunan şehirler, küçük ölçekte finans merkezi olarak görev yapmıştır. Bu şehirler zamanla değişim göstererek uluslararası bir nitelik kazanmıştır ve ülkeden ülkeye ticarete yönelmiştir. Böylelikle yerel tüccarların yer aldığı şehirlerde diğer şehir/bölgelerden gelen yabancı tüccarlar da ticaret yapmaya başlamıştır. Böylece ticari malların alışverişleri uluslararası bir nitelik kazanarak gelişim göstermeye devam etmiştir. Eski şehirlerin yer aldığı coğrafi konumlarda, ticari alışverişe uygun bir ortamın sağlanması ve güvenli bir ticaret yolunun sağlanması, söz konusu coğrafi konumun önemini ortaya çıkarmaya başlamış ve uluslararası ticaretin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Deniz ulaşımının gelişmesiyle de birçok liman kenti önemli finans merkezi konumuna gelmiştir. Ayrıca 18 ve 19. yüzyıl başlarında ticaret finansmanı kavramı ortaya çıkmıştır. Tüccarların finansman ihtiyaçları kısa vadeli, düşük faizli kredilerle finans firmaları tarafından karşılanarak ticaret kolaylaştırılmış ve gün geçtikçe de finansal hizmet veren firmaların sayısı artarak kısa vadeli krediler için hazır bir pazar sağlanmıştır (Yee, 2006; 16).

Uluslararası Finans Merkezleri, bir ülkenin saygınlığını, prestijini artırmakla beraber politik, ekonomik, hukuksal açıdan dengeli bir sistemin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle günümüzde Uluslararası Finans Merkezlerine bakıldığında, ülkeye kattığı ekonomik, sosyal artılar açıkça görülebilmektedir. Büyüme konusunda itici bir güç oluşturma, yatırımların sağlanması ile istihdam yaratma gibi etkenlerle Uluslararası Finans Merkezlerinin Yurtiçi Hasıla'ya katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Yatırımcı açısından bakıldığında, bir yatırımcı, yatırımlarından maksimum getiriye bekler. Bu beklentinin gerçekleşebilmesini sağlayan temel faktör ise güven ve istikrardan geçmektedir. Güven ve istikrar da Uluslararası Finans Merkezi olmanın öncelikli koşullarından biri olmaktadır.

İstanbul şehri, tarihinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır, imparatorlukların başkenti olmuştur. Bu bağlamda medeniyetlerin beşiği konumunda olan İstanbul şehri kültürel birçok mirasa sahiptir. Asya ile Avrupa arasında köprü görevi gören şehir, jeopolitik konum açısından da çok önemli bir yere sahiptir. 50'den fazla ülkeye kısa bir süre içerisinde ulaşım sağlanması, dünya ticaretinin %80'inden fazlasının deniz yoluyla yapıldığı bir çağda (Oğuz, 2020), İstanbul şehrinin önemli bir liman kentine sahip olması da şehri Uluslararası Finans Merkezi olması noktasında destekleyen önemli unsurlardan biri olmaktadır.

İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olabilmesi konusunda yapılan akademik çalışmalarda genellikle kanun değişiklikleri, altyapı, coğrafi konum avantajları ve dezavantajları, siyasi ve ekonomik istikrar konularına dayandığı görülmektedir. Bu çalışmada İstanbul'un mevcut durumu ve ileriye dönük finans merkezi olma potansiyeli, Küresel Finans Endeksi' ve Dünya Kalkınma Göstergeleri arasındaki ilişkiyle incelenmiştir. Elde edilen sonuçlarda ihracatın, ithalatın ve enflasyonun önemi ortaya konmuştur. Uluslararası Finans Merkezi olma yolunda bu kıstasların son derece önem arz ettiği, finans merkezi olan şehirlerin sıralamalarına doğrudan etki ettiği tespit edilmiştir. Çalışmanın bu doğrultuda konuyla ilgilenen kurum ve kuruluşlara, bununla birlikte alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Literatür Taraması

Literatür incelendiğinde finans merkezi kavramının ilk kez Kiddy (1923) tarafından London as a Financial Center adlı çalışmada kullanıldığı görülmektedir. Uluslararası Finans Merkezi kavramının ise Wasserman (1951) tarafından United States Import Financing Methods adlı çalışmada kullanıldığı görülmektedir. Yabancı literatürde özellikle 1960 yılından sonra Nordyke (1960), Ikle (1972), Haegle (1975), Reed (1980), Dow (1984), Jones (1992), Jao (1997), Bhattacharya (2011) gibi yazarlar tarafından Uluslararası Finans Merkezleri ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Uluslararası Finans Merkezleri ve İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olma potansiyeli konularında yerli literatürde de birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda çeşitli analizler kullanılarak İstanbul'un diğer Uluslararası Finans Merkezleri ile karşılaştırması yapılarak mevcut durumu ortaya konmuştur.

Apak ve Elverici (2008), İstanbul'un finans merkezi olması ile ilgili yapılan çalışmalarda bazı konuların geliştirilmesi gerektiği belirlenmiş ve bunun için nitelikli iş gücü, gelir yaratma potansiyeli, altyapı, iş yapma kolaylığı, iş yapma maliyeti, imaj, yaşam tarzı, düzenleyici çerçeve gibi konular incelenmiştir. Tüm finansal sektörü içeren mevcut bankacılık kanununun daha çağdaş hale getirilmesi, AB'ye uyum çerçevesinde güncellenmesi gerektiğini savunmuşlardır ve İstanbul'un finans merkezi hedefinin bu çalışmaların tamamlanmasıyla daha gerçekçi bir hedef haline geleceği sonucuna ulaşmışlardır.

Yılmaz (2011), Uluslararası Finans Merkezleri Endeksi, Ticaret Merkezleri Endeksi, Uluslararası Finans Endeksi, Uluslararası Finansal Konum Endeksi ve Uluslararası Finansal Farklılaşma Endeksi'nden yola çıkarak İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olarak rekabetçiliğinin sorgulandığı bu çalışmada İstanbul'un uluslararası düzeyde rekabet edebilir bir finans merkezi olmasının oldukça zor olduğu, bu konuda çok çalışma yapılması gerektiği, Türkiye'nin global rekabet düzeyinin de mutlaka geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Uluslararası Finans Merkezi olmak her şeyden önce global toplumun istikrarlı bir üyesi olmaya, global gelişmelerle aynı düzeyde ve

doğrultuda gelişme göstermeye, global kamuoyunun güvenine, vatandaşların ve Türkiye'de çalışan, yaşayan ve ticari ve turistik nedenlerle Türkiye'de bulunan insanların mutlu olmalarına ve Türkiye'de yaşamaktan ve çalışmaktan memnun olmalarına bağlıdır sonucuna ulaşmıştır.

Elmas, Türkan ve Yakut (2013) çalışmalarında, uluslararası finans pastasından Türkiye'nin de yeterli pay alabilmesi için tarihsel olarak en çok tanınan ve Türkiye'nin en büyük kenti ve halihazırda ulusal düzeyde finans merkezi olan İstanbul'un diğer Uluslararası Finans Merkezleri'ne karşı rekabet gücü irdelenerek gerekli tavsiye ve önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca çalışmada avantajlarının etkili bir şekilde kullanıldığında, İstanbul'un ilk 10 Uluslararası Finans Merkezi arasındaki yerini orta ve uzun vadede alabileceği vurgulanmıştır.

Gündoğdu ve Dizman (2013) çalışmasında, İstanbul'un finansal merkezi projesini swot analizi ile incelemiş ve dünya finans merkezleriyle kıyaslamıştır. İstanbul'un global endekslerdeki konumu ortaya koyulmuş ve finans merkezi projesinin başarısına etki eden faktörler ele alınmıştır. Ülkenin hem cari açık ve enflasyon gibi temel makro ekonomik konularda taşıdığı risk, hem de bölge coğrafyasının yaşadığı siyasi istikrarsızlıklar ülkemizin doğrudan yabancı yatırım çekmesi ve yatırım yapılabilir ülke imajı yaratmasında en büyük engeller arasında olduğu ve genç, dinamik nüfusa rağmen nitelikli eleman eksikliği, ülke imajına yönelik uluslararası arenada sistemli ve bütüncül faaliyetler yürütülmemesinin akla ilk gelen eksiklikler arasında olduğu belirtilmiştir. İstanbul Uluslararası Finans Merkezi projesinde Türkiye'nin aşama kaydederken dikkat etmesi gereken unsur, rantiyeye ekonomisi yaratılmasına engel olmak ve uzun dönemde istikrarlı bir ilerleyiş sağlamaktır. Bu anlamda, "İstanbul, Uluslararası Finans Merkezi olamaz" ifadesi yerine "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olabilmesi planlanandan çok daha uzun sürebilir" ifadesinin daha rasyonel olacağı sonucuna varılmıştır.

Akyol ve Baltacı (2015) çalışmasında, İstanbul'un orta vadede bölgesel, uzun vadede ise uluslararası bir finans merkezi olma potansiyelini araştırmıştır. İstanbul'un iktisadi, politik, sosyal, beşeri makro konularında 5 şehir ile karşılaştırması yapılarak rekabet gücü değerlendirilmiş ve Xinhua-Dow Jones Uluslararası Finansal Merkezler Gelişme Endeksi (IFCD), Küresel Şehirler İndeksi (GCI), Küresel Güç Şehir Endeksi (GPCI) kullanılarak İstanbul'un muhtemel rakipleri ile karşılaştırması yapılmıştır. Genel anlamda küresel endekslere göre İstanbul'un ilk 50 sıralama içerisinde olduğu, bunun anlamının da İstanbul'un bölgesel bir finans merkezi olma ihtimalinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Ancak Uluslararası Finans Merkezi olma yolunda İstanbul'un zamanının olduğunu ve bu hususta yapması gerekenlerin olduğu ileri sürülmüştür.

Arzova (2018) çalışmasında, Türkiye de 2009 yılında aldığı kararla İstanbul'u Uluslararası Finans Merkezi olarak konumlandırmak için çalışmalara başlandığı ve hukuki, kurumsal düzenlemelerle birlikte ülkede meydana gelen gelişmeler ışığında finans merkezi vizyonunun güncellendiği belirtilmiştir. Çalışma, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi vizyonuna ne ölçüde yakın olduğunun ortaya konması sürecini içermektedir. İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olmak için sahip olduğu avantajlar ortaya konduktan sonra, Uluslararası Finans Merkezi vizyonu, bahsedilen faktörler ışığında değerlendirilmiş ve uluslararası kurumların İstanbul'a ilişkin gerçekleştirdiği araştırmalar da kullanılarak, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi yolculuğunda kat ettiği mesafe ortaya konmuştur.

Şit ve Karadağ (2018) çalışmasında, Uluslararası Finans Merkezlerinin, ülkenin ekonomik yapısı içerisindeki önemine vurgu yaparak, Uluslararası Finans Merkezi olmanın öneminin kavranması gerektiğine dikkat çekmiştir. Çalışmada Küresel Finans Merkezleri Endeksi (Global Financial Centres Index-GFCI) verileri kullanılmış ve İstanbul'un bölgesel bir finans merkezi olarak görülebileceği ve istikrarlı politikalarla daha iyi bir noktaya taşınabileceği ancak olumsuz konjonktürel ve içsel gelişmeler bir Uluslararası Finans Merkezi olma yolunda İstanbul'un önündeki en büyük engellerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım ve Dertli (2020) çalışmasında, küresel finans merkezi olma kıstasları üzerinde durulmuş ve Küresel Finans Merkezleri Endeksi çerçevesinde dünyadaki küresel finans merkezlerinin konumları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda İstanbul Finans Merkezi Projesi'nin küresel finans merkezi olma yolunda sahip olduğu avantajlar ve dezavantajlar ortaya konulmuştur.

3. Metodoloji

Çalışmanın amacı; İstanbul'un orta ve uzun vadede finans merkezi olma koşullarını ne ölçüde sağladığı, avantajları ve dezavantajları araştırılmıştır. İstanbul'a rakip Uluslararası Finans Merkezleri'nden küresel ölçekte 9, bölgesel ölçekte ise 5 finans merkezi seçilerek Küresel Finans Merkezleri Endeksi (Global Financial Centres Index, GFCI) verileri ve Dünya Kalkınma Göstergeleri serileri ile karşılaştırma yapılarak finans merkezlerine ait ülkelerin küresel ve bölgesel ölçekte verileri analiz edilmiştir. Finans merkezi olabilmenin koşulları Dünya Kalkınma Göstergeleri serileri ile ortaya konmuştur. İstanbul'un küresel ölçekte finans merkezi olabilmesi, öncelikle ülke bazında atılması gereken adımlarla büyük oranda ilişkilidir.

3.1. Uluslararası Finans Merkezi Olma Koşulları

Uluslararası Finans Merkezi olabilmenin koşulları genel olarak siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal açıdan gerekli altyapıya sahip olmaktan geçmektedir. Farklılık, sürdürülebilirlik, yaratıcılık, rekabet gibi faktörler, uluslararası nitelikte bir finans merkezi olabilmek için gereklidir. Bir finans merkezi geliştirilmeden önce temel bileşen olarak kabul edilen bazı şartların yerine getirilmesi şarttır. Bu temel bileşenlerden; başarılı ekonomi, açık ve uluslararası piyasada faaliyet, siyasi ve hukuki istikrar, güçlü insan sermayesi, esnek vergi rejimi, sağlam düzenleyici ve denetleyici çerçeve gibi faktörler, finans merkezinin geliştirilmesinden önce yerine getirilmesi gereken önemli etkenler olmaktadır (Lannoo, 2007; 2). Konuyu daha da detaylandırdığımızda, coğrafi konum, altyapı finansmanı, yasal hizmetler, girişim ve özel sermayeler, sürdürülebilir finans, hukuk, sigorta, siber güvenlik, varlık yönetimi, bankacılık vs gibi birçok açıdan ön planda olmak gerekmektedir.

Uluslararası Finans Merkezleri yatırımcılara hem maliyet açısından hem sermayeye ulaşım açısından hem de düşük risklilik açısından kolaylıklar sağlamaktadır. Piyasa derinliği, likidite bolluğu, geniş ürün yelpazesi mevcuttur. Ulusal ve uluslararası yatırımcılar, Uluslararası Finans Merkezinin avantajlarından yararlanmak için işlemlerini burada değerlendirmektedir (Apak ve Elverici, 2008; 12).

Finans sektöründe iki tür finansal hizmet faaliyeti yürütülmektedir. Bunlardan biri perakende diğeri ise toptan satışır. Perakende hizmetleri çoğunlukla yerli müşterilere hizmet verir. Toptan satış ise bir dizi faaliyetten oluşmaktadır. Şirketlerin, hükümetlerin, kamu kurumlarının gereksinimlerini karşılayan “Şehir Tipi” olarak da adlandırılan bir hizmet faaliyetidir. Londra, dünyanın üç küresel finans merkezinden biridir. Şehrin uluslararası ticaret, uluslararası bankacılık, tahvil ihracı ve ticareti gibi faaliyetlerde hacim olarak diğeri finans merkezlerini geride bırakmıştır. Londra şehrinin uluslararası toptan satış çıkışının değeri, finansal hizmetler bakımından Avrupa Birliği’nin toplam toptan satış değerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. (Roberts, 2004; 2). Finans merkezleri çeşitli ölçeklerde yer almaktadır. Günümüzde ilk sıralarda yer alan finans merkezleri çeşitlilik bakımından değerlendirildiğinde, küresel, uluslararası, ulusal ve bölgesel olarak ölçeklendirme yapılabilir. Londra şehri finans merkezi açısından küresel, uluslararası, ulusal ve bölgesel bir niteliğe sahiptir. Hong Kong şehri ise küresel ölçekte olmayıp, uluslararası, ulusal ve bölgesel niteliklere sahip, 2000 yılından beri Asya’daki finans merkezi ağlarının merkezi konumundadır (Meyer ve Guernsey, 2016; 4).

Global ölçekte bir finans merkezi olma hem şehir hem de ülke olarak hedeflenen amaçlar arasında yer almaktadır. Bu amacın gerçekleşmesi yani küresel finans merkezi olmanın etki bakımından birtakım avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır.

Bu etkinin avantajları; ekonomik büyüme, istihdam artışı, uluslararası fon akımları, hızlı kurulma, finans sektöründe verimlilik artışı, çevreyi kirletmeme, senyoraaj artışı olmaktadır. Dezavantajları ise; kurumsal mali sorunların bulaşıcılığı, kara para ve aklanması riski, ünvanın kayganlığı olmaktadır (Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, 2007; 4-7).

3.2. Uluslararası Finans Merkezi Olma Yolunda İstanbul

İstanbul şehri tarihten günümüze dek önemli bir ticaret merkezi konumundadır. Geçmişe bakıldığında da bunun izlerini Kapalıçarşı örneğiyle görebilmekteyiz. “Dünya ticaretinde önemli bir rol üstlenen İstanbul özellikle de 1453 yılındaki fethi sonrasında Fatih Sultan Mehmet’in emri ile kurdurulan Kapalıçarşı sayesinde dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden biri haline gelmiştir. 15. yy. ortalarından 18. yy. sonlarına kadar ticaret alanında verdiği hizmetlerin yanı sıra, kıymetli maden takas ve saklama konusunda sunduğu hizmetler ile de bankacılığın henüz olgunlaşmadığı ve yaygınlaşmadığı dönemlerde bir finans merkezi olarak önemli bir rol üstlenmiştir.” (Apak ve Elverici, 2008; 11). Günümüzdeki bankacılık sektörünün gerçekleştirmiş olduğu birçok faaliyeti, 15. yy. ve 18. yy. sonlarına kadar Kapalıçarşı üstlenmiştir. Dünyanın birçok yerinden gelen değerli mücevherlerin, kıymetli takıların ticaretinin yapıldığı Kapalıçarşı, bir banka gibi, finans merkezi gibi hizmet vermiştir.

19. yy. başlarında Osmanlı Devleti döneminde etnik kültürlerin varlığı ile pek çok paranın piyasada olması, bu paraların dönüşüm değerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu dönüşüm ise sarraflar tarafından yapılmaktaydı. Sarraflar, esnafa faizle kredi verme, iltizam ihalelerinde mültezimlere kefil olma, sermayeye destek olma, vergi tahsilatı gibi görevlerde yer alarak faaliyetlerde bulunmuşlardır. Böylelikle Bizans İmparatorluğu döneminden beri ticari hayatın kalbi olan Galata, 19. yy. ortalarına doğru finans merkezi kimliği kazanmıştır. Gayrimüslim sarraflar ve yurtdışından gelen Levantenler zamanla finansal etkinliklerini ve mali durumlarını güçlendirerek Galata bankerleri olarak anılmaya başlanmıştır. (Çalışkan, vd. 2021: 972).

Osmanlı Devleti’ne ilk borç veren bankerlerden olan Jacques Alleon ve Teodor Baltazzi tarafından kambiyo kurunu sabit tutmak amacıyla 1847 yılında kurulan İstanbul Bankası (Bank-ı Dersaadet), Osmanlı Devleti’nde kurulan ilk Osmanlı bankasıdır. Ancak ödeme yeteneğini tehlikeye atan işlemleri ve spekülatif hareketleri nedeniyle 1852 yılında kapatılmıştır (Sağlam, 1976: 247 akt. Coşkun, vd. 2012: 3).

İstanbul şehri tarihten günümüze kadar olan süreçte Türkiye'nin finans merkezi konumunda olmuştur. Günümüzde ülkenin başkenti Ankara olmasına rağmen İstanbul, mali başkent olma statüsünü her zaman korumuştur. Şehirde kurulan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Türkiye'de kurulan tek menkul kıymetler piyasasıdır. İstanbul Altın Borsası da 1995 yılında İstanbul'da kurulmuştur. JP Morgan, HSBC, ABN Amro, ING, Citibank gibi dünyanın finans sektöründe önde gelen birçok kuruluşlarının yerel genel merkezlerine ev sahipliği yapan İstanbul, yenilikçi projeleriyle de dinamik bir yapıda sürekli gelişim gösteren bir şehir olmaktadır.

İngiltere'de London Finance öncülüğünde kurulan Küresel Finans Merkezleri Endeksi (Global Financial Centres Index), Uluslararası Finans Merkezleri'nin rekabet gücünü gösteren, her yıl mart ve eylöl ayları olmak üzere raporlar sunan genel kabul görmüş bir endekstir. GCFI verilerine göre İstanbul, "2016 yılının Mart ayında 87 finans merkezi arasında 45. sırada yer alırken, yıllar itibarıyla sıralamasının gerilediği dikkat çekmektedir. 2016 yılında açıklanmış olan raporda 40'lı sıralardayken, 2016 Mart dönemi sonrasında sıralamada düşüőe geçmiş ve 70'li sıralara kadar gerilemiştir. Ardından tekrar bir toparlanma süreciyle 53. sıraya kadar yükseldiği görölmektedir." (Yıldırım ve Dertli, 2020; 10). Ancak 2020 yılına doğru gidildiğinde bu yükseliş devam etmemiş, aşağı yönlü bir seyir izlemiştir. Aşağıda yer alan endeksler incelendiğinde de İstanbul şehrinin finans merkezi olma yolunda dalgalı bir seyir gösterdiği görülecektir. Bu durumun yaşanmasında siyasi istikrarın sağlanamaması, yanlış ekonomi politikaları, darbe girişimleri gibi olumsuz etkenler başlıca faktörler olmaktadır. "Siyasi istikrarın iç ve dış sebeplerle bozulma ihtimali olması ve özellikle darbe girişimi ve sonraki terörle mücadele süreci ülkenin makroekonomik dengelerini bozmakla birlikte yatırımcı için de ülke hakkında olumsuz bir imaj doğurmuştur" (Arzova, 2018; 12) ve ülke genelinde güven ortamının yara almasına sebebiyet vermiştir.

İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olma yolunda bir kalkınma planı hazırlanmıştır. Bu plan çerçevesinde Yüksek Planlama Kurulu kararıyla 2 Ekim 2009 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İstanbul Projesi 71 adet eylem başlığıyla Strateji ve Eylem Planı başlığında belirlenmiştir.

A- Hukuk altyapısının güçlendirilmesi

B- Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması

C- Basit ve etkin bir vergilendirme sisteminin oluşturulması

D- Düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesi

E- Fiziksel altyapının iyileştirilmesi

F- Teknolojik altyapının güçlendirilmesi

G- İFM organizasyon yapısının kurulması

G- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi

H- İFM tanıtımının yapılması ve imajının oluşturulması

I- Strateji ve eylem planının takip edilmesi (Gündoğdu ve Dizman, 2013: 7-8), önemli başlıklar olmaktadır.

Projeye ilişkin bir fizibilite çalışması için Devlet Planlama Teşkilatı'nca belirlenen uzman kişiler ve kurumlardan oluşan bir ekip oluşturulmuştur. Ekip kendi içinde de formal bir yapıda alt çalışma grupları oluşturmuştur. "Projede; İstanbul nasıl bir finans merkezi olmalı, hangi ürünleri dünyaya sunmalı, bu çalışmalar ne kadar sürede hangi derinlikte yapılmalı, başarılı olması için yapılması gerekenler gibi birçok düşünceler tartışılmıştır." (Öncel, 2019; 94).

3.3. Küresel Finans Merkezleri Endeksi

Küresel Finans Merkezleri Endeksi, dünyada uluslararası nitelikte yer alan finans merkezlerinin skorlarının yer aldığı, bu finans merkezlerinin kaydettiği gelişimleri yıllık bazda gösteren bir Endekstir. City of London Corporation, MasterCard, Katar Finans Merkezi Kurumu, Qatar Financial Center Authority ve Z/Yen Group gibi kurumların belirli periyodlar halinde yayımlanmış olduğu raporlar incelenmiştir. Londra Şehri'nin önde gelen ticari düşünce kuruluşlarından olan Z/Yen, 2007 yılından itibaren bu raporları kendi bünyesinde toplayarak, kamu raporları adı altında yayımlamaktadır. Bu raporlardan yararlanılarak finans merkezlerinin yıllara göre mevcut durumu tespit edilmiş ve Uluslararası Finans Merkezi olma yolundaki İstanbul Şehri'nin de yıllar itibarıyla göstermiş olduğu gelişmeler değerlendirilmiştir. Z/Yen'in Küresel Finans Merkezleri Endeksi verileri her yıl Mart ve Eylül ayı olmak üzere yayınlanmaktadır. Çalışmada küresel ve bölgesel bazdaki veriler alınarak İstanbul şehrinin küresel ve bölgesel ölçekteki gelişimi değerlendirilmiştir. Veriler seçilirken eylöl ayları baz alınmış olup verilere ait yıllar aralıklı (2007,2015,2021) olarak seçilmiştir. Bölgesel bazda ise 2019,2020 ve 2021 yılları ele alınmıştır. Küresel bazda 116 şehir arasından sıralamada en çok değişkenlik gösteren şehirler seçilmiştir. GFCI verilerine bakıldığında ilk verilerden günümüze kadar olan son verilerde New York ve Londra şehri ilk iki sırayı

paylaşmaktadır. İzleyen dönemlerde de birçok şehrin sıralamasının değişmediği görülmektedir. Çalışmada 2007, 2015 ve 2021 yıllarının seçilmesinin sebebi de seçilen şehirlerin belirtilen yıllarda belirgin oranda değişiklik göstermesidir.

Tablo 1. Küresel Bazda Finans Merkezi Sıralaması ve Skorları

Finans Merkezi	Sıralamadaki Yer	Skor
Eylül 2007 (GFCI 1)	*	1000 üzerinden
Londra	1	765
New York	2	760
Washington DC	69	593
Hong Kong	28	681
Los Angeles	-	-
Paris	55	625
Amsterdam	89	577
Frankfurt	48	648
İstanbul	-	-

Kaynak: longfinance.net

* 2007 yılına ait ilk sunulan rapor olan GFCI 1 verilerinde puanlar mevcutken, sıralamaya ulaşılamadığından, sıralama GFCI 30 verilerindeki skorlarla kıyaslanarak tahmini yapılmıştır.

Tablo 2. Küresel Bazda Finans Merkezi Sıralaması ve Skorları

Finans Merkezi	Sıralamadaki Yer	Skor
Eylül 2015 (GFCI 18)	*	1000 üzerinden
Londra	1	803
New York	2	788
Washington DC	7	712
Hong Kong	3	754
Los Angeles	48	650
Paris	41	664
Amsterdam	67	595
Frankfurt	10	702
İstanbul	47	652

Kaynak: longfinance.net

Tablo 3. Küresel Bazda Finans Merkezi Sıralaması ve Skorları

Finans Merkezi	Sıralamadaki Yer	Skor
Eylül 2021 (GFCI 30)		1000 üzerinden
Londra	2	740
New York	1	762
Washington DC	15	700
Hong Kong	3	716
Los Angeles	7	712
Paris	10	705
Amsterdam	13	698
Frankfurt	14	701
İstanbul	61	615

Kaynak: longfinance.net

Tablo 4. Doğu Avrupa ve Orta Asya (Bölgesel) Bazlı Finans Merkezi Sıralaması ve Skorları

Finans Merkezi	Sıralamadaki Yer	Skor
Eylül 2019 (GFCI 26)		1000 üzerinden
Moskova	4	610
Varşova	3	626
İstanbul	1	641
Prag	2	636
Tallinn	5	605

Kaynak: longfinance.net

Tablo 5. Doğu Avrupa ve Orta Asya (Bölgesel) Bazlı Finans Merkezi Sıralaması ve Skorları

Finans Merkezi	Sıralamadaki Yer	Skor
Eylül 2020 (GFCI 28)		1000 üzerinden
Moskova	2	600
Varşova	1	618
İstanbul	3	595
Prag	4	593
Tallinn	5	551

Kaynak: longfinance.net

Tablo 6. Doğu Avrupa ve Orta Asya (Bölgesel) Bazlı Finans Merkezi Sıralaması ve Skorları

Finans Merkezi	Sıralamadaki Yer	Skor
Eylül 2021 (GFCI 30)		1000 üzerinden
Moskova	1	638
Varşova	2	624
İstanbul	3	615
Prag	4	611
Tallinn	5	570

Kaynak: longfinance.net

Yukarıda küresel ölçekte Uluslararası Finans Merkezi olan 9 şehir, bölgesel ölçekte ise 5 şehir seçilmiş ve GFCI tarafından her yıl, yılda iki kere yapılan çevrimiçi anketler sonucu elde edilen skorlar tablolarla sunulmuştur. GFCI, Mart 2007 tarihinden itibaren günümüze kadar (Eylül 2021) Uluslararası Finans Merkezleri'ne ait kamu raporlarını sunmakta ve ilk 116 finans merkezi şehrin sıralamasını ve skorlarını paylaşmaktadır. Yukarıda belirtilen skorlar beş temel alanın Endekslerine göre belirlenmektedir. Bu Endeksler; iş ortamı, finansal sektör gelişimi, altyapı faktörleri, insan sermayesi, itibar ve genel faktörlerden oluşmaktadır.

Çalışmada küresel ölçekteki raporlardan eylül ayları baz alınırken yıl olarak da 2007, 2015 ve 2021 yılları baz alınmıştır. Bölgesel ölçekteki raporlarda ise 2019,2020 ve 2021 yılları ele alınmıştır. Eylül 2007 yılındaki verilere bakıldığında ilk göze çarpan Los Angeles ve İstanbul şehrinin finans merkezi değerlendirmesine alınmadığı görülmektedir ancak ticaret merkezi açısından bakıldığında belirtilen yıllarda hem Los Angeles hem de İstanbul şehri dünyanın en önemli ticaret merkezlerinden biri olmaktadır. "Mastercard'ın 2008 yılında ikincisini yaptığı "Dünyanın en önemli ticaret merkezleri" araştırmasında İstanbul ilk kez sıralamaya girebilmiş ve 75 kent içinde 64. sırada yer almıştır. Skoru 36.14 olarak belirlenmiştir" (Mastercard, 2008;21 akt. Yılmaz, 2011; 153).

2021 yılının Eylül ayı raporlarına göre sanayi sektöründe bankacılık, yatırım yönetimi, FinTech, finans, ticaret, devlet ve düzenleyici sektörler, sigorta, profesyonel hizmetler gibi alanlara da bakıldığında en iyi performans gösteren New York şehri 1. sırada yer almaktadır. Rekabet gücüne göre iş çevresi bakımından yine New York 1. sırada, Singapur ise 2. sıradadır. Finans sektörünün gelişimi açısından bakıldığında ise Londra 1.sırada yer almaktadır. Güney Kore ülkesinin son yıllarda altyapıya verdiği önem sayesinde Seul kenti, rekabet anlamında dünyanın ilk 15 finans merkezinden biri olmaktadır. Altyapı iyileştirmelerinin yanı sıra finans sektörünün gelişimi konusunda da hızlı bir gelişim göstererek ilk 10 içerisinde 9.sırada yer almaktadır.

GFCI verileri çerçevesinden hareketle finans merkezlerinden olan İstanbul şehri küresel ölçekte değerlendirildiğinde, Eylül 2009'dan itibaren bir yükseliş hattına girmiş ve bu yükseliş Eylül 2014'e kadar devam etmiştir. Sonraki yıllarda ise bir düşüş trendi başlayarak 2018 yılına kadar devam etmiş ve tekrar yükseliş eğilimi göstermiştir. İstanbul şehri, 2009 yılından itibaren, 2011 yılında kurulan Kalkınma Bakanlığı'nın da katkılarıyla finans merkezi olma yolunda yükselişini 2014 yılına kadar devam ettirebilmiştir ancak verilere (<https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/gfci-30-explore-data/gfci-over-time>) bakıldığında dalgalı bir seyir göstermesi, istikrardan uzak bir görünüm çizdiği görülmektedir. Halbuki Doğu Avrupa ve Orta Asya ölçeğinde yani bölgesel bazda iddialı bir konuma geldiği görülmektedir. Bölgesel bazda değerlendirmeler yapılırken en önemli faktör coğrafi konum olmaktadır. Coğrafi bölge ve çevresinde yaşanan gelişmeler, ulusal ve uluslararası yatırımcıların güven ve istikrar beklentisini olumsuz etkileyebilmektedir. Örneğin Ukrayna'da yaşanan belirsizlik (savaş durumu), bölgesel olarak İstanbul şehrini de etkisi altına almaktadır ve bu durum da İstanbul şehrinin finans merkezi açısından iddialı bir konuma gelmesine ve küresel ölçekte de dalgalı bir seyir yerine istikrarlı ve yükselen bir seyir izlemesine engel teşkil eden sebeplerden birisi olmaktadır.2019 yılında İstanbul şehri bölgesel ölçekteki finans merkezleri arasında 1.sırada yer almaktadır. Ancak 2020 yılında 3. sıraya gerilemiştir. Bu gerilemenin sebebi olarak bölgesel verilere bakıldığında ülkemizde 2019 yılında ihracatın ithalattan fazla olduğu görülmektedir. 2020 yılında ise ithalatın ihracattan yüksek olduğu ve bununla birlikte gayri safi yurt içi hasılda bir düşüşün olduğu görülmektedir. Ancak hem 2019 yılında hem de 2020 yılında Rusya ve Polonya'da ihracatın ithalattan fazla olduğu görülmektedir. İstanbul'un 3. sıraya gerilemesindeki bir diğer sebep ise yüksek enflasyon olmaktadır. Bölgesel ölçekte seçilen 5 ülke arasında en yüksek enflasyona sahip ülke Türkiye'dir. Çalışmanın devamında yer alan Dünya Kalkınma Göstergeleri'nde daha detaylı bilgilere yer verilmiştir.

3.4. Dünya Kalkınma Göstergeleri

Dünya Kalkınma Göstergeleri, resmi olarak tanınan uluslararası kaynaklardan derlenen, Dünya Bankası'nın göstergelerinin birincil koleksiyonudur. Mevcut en güncel ve doğru küresel kalkınma verilerini sunar ve ulusal, bölgesel ve küresel tahminleri içerir. Göstergelerde ülkelere ait tüm dış borç ve finansal akış verileri sunulmaktadır (The World Bank, World Development Indicators). Çalışmada Küresel Finans Merkezi Endeksi'nde 2007, 2015 ve 2021 yılları kullanıldığından, Dünya Kalkınma Göstergeleri'nde de aynı yıllara ait veriler kullanılmıştır. Ancak yakın zamanlı tarih açısından 2021 ve 2022 verilerinde göstergelerden birçoğu veri tabanında yer almadığından küresel ölçekte 2020 yılı verileri kullanılmıştır.

Tablo 7. Dünya Kalkınma Göstergeleri (Küresel-2007)

	Amerika	Çin	Almanya	İngiltere	Fransa	Hollanda	Türkiye
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (cari ABD doları)	14.45 trilyon	3.55 trilyon	3.42 trilyon	3.10 trilyon	2.66 trilyon	848.55 milyar	681.33 milyar
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Büyüme Oranı (Yıllık)	1,87	14,23	2,97	2,26	2,42	3,77	5,04
Toplam Nüfus	301.2 milyon	1.3 milyar	82.2 milyon	61.3 milyon	64 milyon	16.3 milyon	69.5 milyon
Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH'nın yüzdesi)	11,48	35,43	43,32	25,34	27,85	68,77	21,88
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH'nın yüzdesi)	16,57	26,75	36,55	27,38	28,56	61,68	25,96
Gelir, Hibeler Hariç (GSYİH'nın yüzdesi)	18,68	16,73	27,57	34,68	42	37,33	-
Borsada İşlem Gören Yerli Şirketlerin Piyasa Değeri	137,85	126,15	61,45	123,83	102,99	112,68	41,76

(GSYİH'nın yüzdesi)							
Doğrudan Yabancı Yatırım, Net Girişler (BoP, cari ABD doları)	346.61 milyar	156.24 milyar	50.84 milyar	209.51 milyar	83.77 milyar	733.82 milyar	22.04 milyar
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (yıllık %)	2,85	4,81	2,29	2,38	1,48	1,61	8,75
Tüketici Fiyat Endeksi (2010 = 100)	95,08	92,17	96,07	92,43	95,71	95,21	78,49
İşsizlik (toplam iş gücünün yüzdesi)	4,61	4	8,65	5,26	7,65	4,15	8,86

Kaynak: <https://databank.worldbank.org/>

Tablo 8. Dünya Kalkınma Göstergeleri (Küresel-2015)

	Amerika	Çin	Almanya	İngiltere	Fransa	Hollanda	Türkiye
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (cari ABD doları)	18.23 trilyon	11.06 trilyon	3.35 trilyon	2.95 trilyon	2.43 trilyon	765 milyon	864 milyon
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Büyüme Oranı (Yıllık)	3,0755	7,0413	1,4919	2,6225	1,1129	1,9591	6,0844
Toplam Nüfus	320.7 milyon	1.3 milyar	81.6 milyon	65.1 milyon	66.5 milyon	16.9 milyon	78.5 milyon
Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH'nın yüzdesi)	12,4389	21,3540	46,9207	27,1847	30,5926	82,6588	24,5312
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH'nın yüzdesi)	15,3240	18,1100	39,3254	28,7314	31,1590	75,1576	26,5572
Gelir, Hibeler Hariç (GSYİH'nın yüzdesi)	19,07	16,04	28,50	34,09	44,28	37,80	30,53
Borsada İşlem Gören Yerli Şirketlerin Piyasa Değeri (GSYİH'nın yüzdesi)	137,44	74,02	51,10	-	85,61	95,15	21,85
Doğrudan Yabancı Yatırım, Net Girişler (BoP, cari ABD doları)	511.43 milyar	242.48 milyar	62.42 milyar	45.33 milyar	42.82 milyar	322.57 milyar	19.26 milyar
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (yıllık %)	0,1186	1,4370	0,5144	0,3680	0,0375	0,6002	7,6708

Tüketici Fiyat Endeksi (2010 = 100)	108,69	114,92	107,19	110,95	105,57	109,18	146,06
İşsizlik (toplam iş gücünün yüzdesi)	5,28	-	4,61	5,30	10,35	6,86	10,23

Kaynak: <https://databank.worldbank.org/>

Tablo 9. Dünya Kalkınma Göstergeleri (Küresel-2020)

	Amerika	Çin	Almanya	İngiltere	Fransa	Hollanda	Türkiye
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (cari ABD doları)	20.95 trilyon	14.72 trilyon	3.84 trilyon	2.75 trilyon	2.63 trilyon	913.86 milyar	719.95 milyar
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Büyüme Oranı (Yıllık)	-3,40	2,34	-4,56	-9,39	-7,85	-3,79	1,79
Toplam Nüfus	331.5 milyon	1.4 milyar	83.1 milyon	67.2 milyon	67.3 milyon	17.4 milyon	84.3 milyon
Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH'nın yüzdesi)	10,13	18,49	43,41	28,12	27,87	77,85	28,66
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH'nın yüzdesi)	13,24	16	37,69	27,98	29,89	67,44	32,47
Gelir, Hibeler Hariç (GSYİH'nın yüzdesi)	17,62	-	-	-	-	-	30,38
Borsada İşlem Gören Yerli Şirketlerin Piyasa Değeri (GSYİH'nın yüzdesi)	194,33	82,96	59,38	-	-	-	32,98
Doğrudan Yabancı Yatırım, Net Girişler (BoP, cari ABD doları)	211.29 milyar	212.47 milyar	112.61 milyar	31.05 milyar	13.24 milyar	149.32 milyar	7.6 milyar
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (yıllık %)	1,23	2,41	0,50	0,98	0,47	1,27	12,27
Tüketici Fiyat Endeksi (2010 = 100)	118,69	128,10	113,42	120,80	110,57	117,38	263,22
İşsizlik (toplam iş gücünün yüzdesi)	8,05	-	3,80	-	8,01	3,81	13,10

Kaynak: <https://databank.worldbank.org/>

Tablo 10. Dünya Kalkınma Göstergeleri (Bölgesel-2019)

	Rusya	Türkiye	Polonya	Çekya	Estonya
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (cari ABD doları)	1.6 trilyon	761 milyar	597.2 milyar	252.4 milyar	31 milyar
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Büyüme Oranı (Yıllık)	2,03	0,88	4,74	3,02	4,09
Toplam Nüfus	144.4 milyon	83.4 milyon	37.9 milyon	10.6 milyon	1.3 milyon
Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH'nın yüzdesi)	28,53	32,59	55,39	73,89	74,04
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH'nın yüzdesi)	20,90	30,01	50,63	67,90	69,89
Gelir, Hibeler Hariç (GSYİH'nın yüzdesi)	27,57	30,63	34,42	31,94	35,69
Borsada İşlem Gören Yerli Şirketlerin Piyasa Değeri (GSYİH'nın yüzdesi)	46,90	24,30	25,38	10,42	-
Doğrudan Yabancı Yatırım, Net Girişler (BoP, cari ABD doları)	31.97 milyar	9.26 milyar	16.84 milyar	10.75 milyar	3.06 milyar
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (yıllık %)	4,47	15,17	2,22	2,84	2,27
Tüketici Fiyat Endeksi (2010 = 100)	180,75	234,43	114,11	116,47	122,14
İşsizlik (toplam iş gücünün yüzdesi)	59,41	45,68	54,36	59,15	60,81

Kaynak: <https://databank.worldbank.org/>

Tablo 11. Dünya Kalkınma Göstergeleri (Bölgesel-2020)

	Rusya	Türkiye	Polonya	Çekya	Estonya
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (cari ABD doları)	1.4 trilyon	719.9 milyar	596.6 milyar	245.3 milyar	30.6 milyar
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Büyüme Oranı (Yıllık)	-2,95	1,79	-2,54	-5,79	-2,95
Toplam Nüfus	144.1 milyon	84.3 milyon	37.8 milyon	10.6 milyon	1.3 milyon
Mal ve Hizmet İhracatı (GSYİH'nın yüzdesi)	25,52	28,66	56,18	70,99	71,17
Mal ve Hizmet İthalatı (GSYİH'nın yüzdesi)	20,55	32,47	49,39	64,16	70,69
Gelir, Hibeler Hariç (GSYİH'nın yüzdesi)	-	30,38	-	-	-
Borsada İşlem Gören Yerli Şirketlerin	46,83	32,98	29,75	10,84	-

Piyasa Değeri (GSYİH'nın yüzdesi)					
Doğrudan Yabancı Yatırım, Net Girişler (BoP, cari ABD doları)	9.47 milyar	7.60 milyar	17.38 milyar	6.42 milyar	3.53 milyar
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (yıllık %)	3,38	12,27	3,37	3,16	-0,44
Tüketici Fiyat Endeksi (2010 = 100)	186,86	263,22	117,96	120,15	121,59
İşsizlik (toplam iş gücünün yüzdesi)	58,43	42,84	54,31	58,27	59,29

Kaynak: <https://databank.worldbank.org/>

Tablo 12. Dünya Kalkınma Göstergeleri (Bölgesel-2021)

	Rusya	Türkiye	Polonya	Çekya	Estonya
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (yıllık %)	6,69	19,59	5,05	3,83	4,65
Tüketici Fiyat Endeksi (2010 = 100)	199,37	314,80	123,92	124,77	127,25

Kaynak: <https://databank.worldbank.org/>

The World Bank tarafından hazırlanan Dünya Kalkınma Göstergeleri serisinden Uluslararası Finans Merkezi ile ilişkili belirli indikatörler seçilmiş ve yıllara göre tablo halinde düzenlenmiştir. Tablo 7'den Tablo 10'a kadar olan veriler küresel ölçekteki ülkeleri, Tablo 10'dan Tablo 12'ye kadar olan veriler ise bölgesel ölçekteki ülkelere ait verilerdir.

Küresel ölçekte;

Küresel Finans Merkezi Endeksi Eylül ayı 2007 yılına ait sıralamada Londra 1., New York 2., Hong Kong ise 28. sırada olduğu, İstanbul'un ise sıralamaya alınmadığı görülmektedir. Dünya Kalkınma Göstergeleri 2007 yılına ait verilerde GSYİH'ya bakıldığında Amerika 14.45 trilyon dolarlık hasıla ile 1., Çin 3.55 trilyon dolarlık hasıla ile 2., Türkiye ise 681.33 milyar dolarlık hasıla ile 7 ülke arasındaki en düşük hasılaya sahip olduğu görülmektedir. GSYİH büyüme oranlarına bakıldığında ise Türkiye, Çin'den sonra %5,04'lük bir büyüme oranıyla 7 ülke arasında 2. sırada yer almaktadır. "Pazar ve karlılık odaklı olan doğrudan yabancı yatırımlar için, ekonomik büyümenin yüksek olduğu ülkeler, hem kısa hem de uzun dönemde yüksek getiri vaat ettiğinden, öncelikle tercih edilmektedir." (Özcan ve Arı, 2010: 84). Ancak doğrudan yabancı yatırım, net girişlere bakıldığında ülkemizde 22.04 milyar dolarlık bir yatırımın olduğu ve 7 ülke arasındaki en düşük yatırım seviyesi olduğu görülmektedir. GSYİH büyüme oranı olarak %5,04'lük bir artış sağlamamıza rağmen GSYİH açısından en zayıf ülke olmamız, bir önceki cümlelerin sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mal ve hizmet ihracat ve ithalat verilerine bakıldığında, Çin ve Hollanda dikkat çekmektedir. İhracatın, ithalattan fazla olduğu Çin'in GSYİH büyüme oranı, 2007, 2015 ve 2020 yıllarında birinci sırada olduğu görülmektedir. GFCI verilerine bakıldığında da ihracatın, ithalattan fazla olduğu iki ülkeye (Hollanda ve Çin'e) ait şehirlerin önemli ölçüde yükseliş kaydettiğı görülmektedir. Özellikle Hollanda, 2007 yılında GSYİH'sının %68,77'lik kısmını, 2015 yılında %82,65'lik kısmını, 2020 yılında ise %77,85'lik kısmını ihracat oluşturmaktadır. Küresel Finans Merkezi Endeksi'ne de bakıldığında Amsterdam 2007 yılında 577'lik skorla 89., 2015 yılında 595'lik skorla 67., 2021 yılında 698'lik skorla 13. sıraya yükseldiğı görülmektedir. Türkiye'nin mal ve hizmet ihracat ve ithalat verilerine bakıldığında her 3 yılda da ithalatın ihracattan yüksek olduğu görülmektedir. 2007 yılında ihracat ve ithalat farkının % -4,08, 2015 yılında % -2,02, 2020 yılında % -3,81 olduğu, GFCI verilerine de bakıldığında farkların sıralamayı etkilediğı görülmektedir. Küresel Finans Merkezi Endeksi'nde İstanbul'un 2007 yılında sıralamada yer almadığı, 2015 yılında (ihracat-ithalat farkının az olduğu yılda) 652'lik skorla 47. sırada, 2021 yılında ise 615'lik skorla 61. sıraya gerilediğı görülmektedir. Enflasyon verilerine bakıldığında enflasyonun en yüksek olduğu ülke Türkiye olmaktadır. "Düşük enflasyon seviyesinin doğrudan yabancı yatırımı teşvik etmesinin arkasında enflasyon düşük olduğunda, nominal faiz oranının ve bunun sonucunda sermaye maliyetinin düşük olması yatmaktadır." (Demir, vd. 2021: 1415). Ülkemizde enflasyon oranları 2007 yılında %8,75, 2015 yılında %7,67, 2021 yılında ise %12,27'dir. Enflasyon

yüksekliği doğrudan yabancı yatırımları olumsuz etkilediğinden, bu durum borsada işlem gören yerli şirketlerin piyasa değerleri üzerinde de olumsuz etki oluşturmaktadır.

Bölgesel ölçekte;

Küresel Finans Merkezi Endeksi'ne bakıldığında 2019 yılında İstanbul 1., Prag 2., Moskova 4. sırada yer almaktadır. Dünya Kalkınma Göstergeleri 2019 yılına ait verilerde GSYİH'ya bakıldığında Rusya 1.6 trilyon dolarlık hasıla ile 1., Türkiye 761 milyar dolarlık hasıla ile 2., Çekya ise 252.4 milyar dolarlık hasıla ile 4. sırada yer almaktadır. GSYİH büyüme oranları verilerinde Polonya %4,74'lük bir büyüme ile ilk sırada yer almaktadır. Türkiye ise %0,88'lik bir büyüme oranı ile 5 ülke arasında sonuncu olmuştur. Mal ve hizmet ihracat ve ithalat verilerinde bölgesel ölçekte seçilen 5 ülkenin de ihracat oranları ithalat oranlarından yüksektir. Mal ve hizmet ihracatında en yüksek orana sahip ülke %74,04'lük oranla Estonya olurken, ithalat oranlarında da en yüksek ülke %69,89'lük oranla yine Estonya olarak görülmektedir. İhracat açısından Türkiye %32,59'lük oranla 4. sırada, Rusya ise %28,53'lük oranla sonuncu olmuştur. Bölgesel ölçekte enflasyon oranlarının en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir. 2019 yılında %15,17, 2020 yılında %12,27, 2021 yılında ise %19,59 olduğu görülmektedir. 2020 yılında Küresel Finans Merkezi Endeksi'nde İstanbul 1. sıradan 3. sıraya gerilemiştir. Varşova ise 3. sıradan 1. sıraya, Moskova ise 4. sıradan 2. sıraya yükselmiştir. 2020 yılı Dünya Kalkınma Göstergeleri'ne bakıldığında GSYİH büyüme oranlarında sadece Türkiye pozitif bir büyüme gerçekleştirmiştir. Ancak mal ve hizmet ihracatı ve ithalatı açısından 2019 yılında %2,58'lik bir olumlu fark varken, 2020 yılındaki ihracat ithalat farkı % -3,81 olmuştur. Polonya'da ise 2019 yılında ihracat ithalat arasındaki olumlu fark %4,76 iken, 2020 yılında bu fark %6,79'a çıkmıştır. Verilerde de görüleceği üzere 2020 yılında Polonya ihracatını artırmış, ithalatını azaltmıştır ve Küresel Finans Merkezi Endeksi'nde de 2019 yılında 3. olan Varşova, 2020 yılında 1. sıraya yükselmiştir. Aynı zamanda 2019 yılına ait enflasyon verilerinde Varşova %2,22'lik bir enflasyon oranına sahipken, Moskova'nın %4,47'lik bir enflasyon oranına sahip olduğu görülmektedir. 2020 yılında doğrudan yabancı yatırımlar, net girişlere bakıldığında en yüksek rakam 17.38 milyar dolarla Polonya'ya aitken, Moskova 9.47 milyar dolarla 2. sırada, Türkiye ise 7.6 milyar dolarla 3. sırada yer almaktadır. Dünya Kalkınma Göstergeleri'nin 2021 yılına ait verileri sınırlı olduğundan enflasyon ve tüketici fiyat endekslerine yer verilmiştir. Tablo 12'de de görüldüğu üzere enflasyon verileri en yüksek olan ülke Türkiye olmuştur. Küresel Finans Merkezi Endeksi'ne de bakıldığında Varşova 1.liği Moskova'ya kaptırarak 2. sıraya gerilemiştir. Türkiye'nin ise 3. sıradaki yerini koruduğu görülmektedir. Bahsi geçen sıralamanın değişikliği, küresel ölçekte de tespit edilen ihracat ithalat farkları, GSYİH, GSYİH büyüme oranları ve enflasyon ile ilişki içerisinde dir.

4. Sonuç

İstanbul gerek tarihiyle gerek coğrafi konumuyla birçok coğrafiyadan avantajlı bir konumda bulunmaktadır ancak bu avantajı kullanabilmek için ülke bazında stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yaşam kalitesi, refah düzeyi, güvenlik, toplumsal yapı gibi faktörlerin maksimum seviyeye ulaşabilmesi için gerekli çalışmaların yapılması ve bu çalışmaların süreklilik arz etmesi, İstanbul'un finans merkezine dönüşmesine önemli katkılarda bulunacaktır. Ülke bazında son dönemde yaşanan ekonomik, sosyal, kültürel gelişmeler, İstanbul'un finans merkezi olması yolunda emin bir şekilde ilerlemesine yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra merkez bankası başta olmak üzere kamu bankaları, gayrimenkul sektöründe faaliyet gösteren büyük ölçekli birçok şirketin İstanbul'a taşınması kısa vadede küresel ölçekte olmasa bile bölgesel bazda İstanbul'u finans merkezi noktasında lider konuma taşıyacaktır. Bu hamleler mali ortam, imaj, gelir yaratma, iş yapma maliyeti ve kolaylığı açısından önem teşkil etmektedir.

Çalışmada GFCI verilerinden ve Dünya Kalkınma Göstergeleri'nden yararlanılarak küresel ve bölgesel bazda finans merkezlerinin karşılaştırması yapılmıştır. Küresel bazda 2007 yılındaki verilerde İstanbul'un sıralamada yer almadığı, 2015 ve 2021 yılları arasında ilk 100 finans merkezi içerisinde olduğu görülmektedir. 2015 yılında küresel bazda İstanbul büyük bir sıçrama göstermiş ve 652'lik bir skorla Los Angeles'ı geride bırakarak 47. sıraya yerleşmiş ancak çalışmada da belirtildiği üzere yaşanan bölgesel problemler, ekonomi gibi sebeplerle dalgalı bir seyir göstererek, bu yükselişini devam ettirememiş ve 2021 yılında 615'lik skorla 61. sıraya gerilemiştir. Bölgesel bazda bakıldığında ise 2019 yılında 641'lik bir skorla bölgedeki finans merkezleri arasında 1. sırada yer almış ancak izleyen iki yılda ise 3.lüğe gerilemiştir. Küresel Finans Merkezleri Endeksi, Dünya Kalkınma Göstergeleri'nden belirlenen serilerle kıyaslanmıştır. Bir ülkenin GSYİH'sı, büyüme oranları, mal ve hizmet ihracat ve ithalatı, enflasyon oranları, finans merkezi olma yolunda önemli ölçütler olmaktadır. Elde edilen sonuçlar, üretime dayalı bir ekonominin önemini ortaya koymaktadır. Uluslararası Finans Merkezi sıralamalarına bakıldığında finans merkezlerinin sıralamadaki yükseliş ve düşüşleri, ülkelerinin mal ve hizmet ihracat, ithalat ve enflasyon oranlarıyla yakından ilgili olduğu görülmüştür.

Uluslararası Finans Merkezi olma yolunda İstanbul, verilerden elde edilen sonuçlara göre bölgesel ölçekte bir finans merkezi haline gelmiştir. Ancak küresel ölçekte kat etmesi gereken çok yol vardır. Üretime dayalı bir

ekonomi modeli ile yüksek katma değerli ürünler ihraç eden bir ölke konumunda olmak hem Türkiye hem de İstanbul açısından hayati bir öneme sahiptir. Yüksek katma değerli ürün ihracatıyla birlikte ölkemizin içinde bulunduğu yüksek enflasyon kontrol altına alınarak, doğrudan yabancı yatırımların teşvik edilmesine imkân tanınmış olacaktır. Bunun yanında küresel ölçekte bir güven ortamının oluşturulması, küresel ölçekte diğer ölkelere rekabet etme potansiyeli ve sosyal, kültürel anlamda sürekli gelişim gösterme eğilimi, Uluslararası Finans Merkezi olma yolunda diğer önemli etkenler olacaktır.

Kaynakça

- AKYOL, H. ve BALTACI, N. (2015). ULUSLARARASI BİR FİNANS MERKEZİ OLARAK İSTANBUL'UN DEğERLENDİRİLMESİ. *Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 6(12).
- APAK, S., ELVERİCİ, G. (2008). "İstanbul'un Finans Merkezi Olması" Projesinin Değerlendirilmesi, *The Journal of Accounting and Finance*, 38, 9-20.
- ARZOVA, S.B. (2018). İstanbul Finans Merkezi Olmaya Ne Kadar Yakın? Ne Kadar Uzak?, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 1-14.
- BHATTACHARYA, A. K. (2011). The Feasibility of Establishing an International Financial Center in Shanghai, *Journal of Asia-Pasific Business*, 12(2), 123-140.
- COŞKUN, N. M. (2012). *Türkiye'de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi*, G.M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş., İstanbul.
- ÇALIŞKAN, A.; ERYILMAZ, Ü. ve OğLAKÇI, M. (2021). 19. Yy Osmanlı Ekonomisinde Galata Bankerlerinin Rolü: Baltazzi Ailesi Örneği, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(2), 969-991.
- DEMİR, A.; ŞAHİNOğLU, T.; ERSUNGUR, Ş. M. (2021). Makroekonomik Değişkenlerin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Etkisi: Türkiye Ekonomisi Açısından Değerlendirme, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (4), 1396-1419.
- DOW, A. (1984). TORONTO-EXPANDING INTERNATIONAL FINANCE CENTER. *INSTITUTIONAL INVESTOR*, 18(4), 277.
- ELMAS, B., TÜRKAN Y. VE YAKUT E. (2013). Uluslararası Finans Merkezi Olma Yolunda İstanbul, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 3/ Cilt: 3 /Sayı: 5 /Bahar 2013, 7-28.
- GÜNDOğDU, A. ve DİZMAN, A.S. (2013). İstanbul Finans Merkezi Projesinin Swot Analizi İle Değerlendirilmesi Ve Dünya Finans Merkezleri İle Kıyaslanması, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 1-15.
- HAEGELE, M. J. (1975). Iran's potential as a finance center. *International Finance*.
- IKLE, M. (1972). *Switzerland: An International Banking and Finance Center*. Dowden, Hutchinson & Ross.
- JAO, Y. C. (1997). Hong Kong as a Financial Centre of Greater China, *Centre for Asian Pasific Studies Working Paper*, No:53, 9/97.
- JONES, G. (1992). International Financial Centres in Asia, The Middle East and Australia: A Historical Perspective, *Finance and Financiers in European History 1880-1960*, Edited by Y. Cassis, Cambridge: Cambridge University Press, USA.
- KIDDY, A. W. (1923). London as a Financial Center. *Bankers' Magazine (1896-1943)*, 106(1), 49.
- LANNOO, K. (2007). The Future of Europe's Financial Centres, *ECMI Policy Brief*, 10, December, pp.1-7.
- MASTERCARD WORLDWIDE. (2008). Centers of Commerce Index 2008, www.mastercard.com/us/company/en/insights/pdfs/2008/MCWW_WCoC-Report_2008.pdf.
- MEYER, R. D. ve GUERNSEY, G. (2016). Hong Kong and Singapore Exchanges Confront High Frequency Trading, *Asia Pasific Business Review*, https://hughchristensen.com/papers/academic_papers/Hong%20Kong%20and%20Singapore%20exchanges%20onfront%20high%20frequency%20trading.pdf, (Erişim Tarihi: 18.04.2022).
- NORDYKE, J. W. (1960). International Finance And New York: Role Of Outflow Of Private Financial Capital From United States In Determination Of Significance Of New York As Center Of International Finance. *Journal of Finance*, 15(1), 86-87.
- OğUZ, S. C. (2020). Dünyada ve Türkiye'de Denizyolu Taşımacılığı ve Limanlar, İzmir Kalkınma Ajansı, <https://kalkinmaguncesi.izka.org.tr/index.php/2020/04/28/dunyada-ve-turkiyede-denizyolu-tasimaciligi-ve->

